

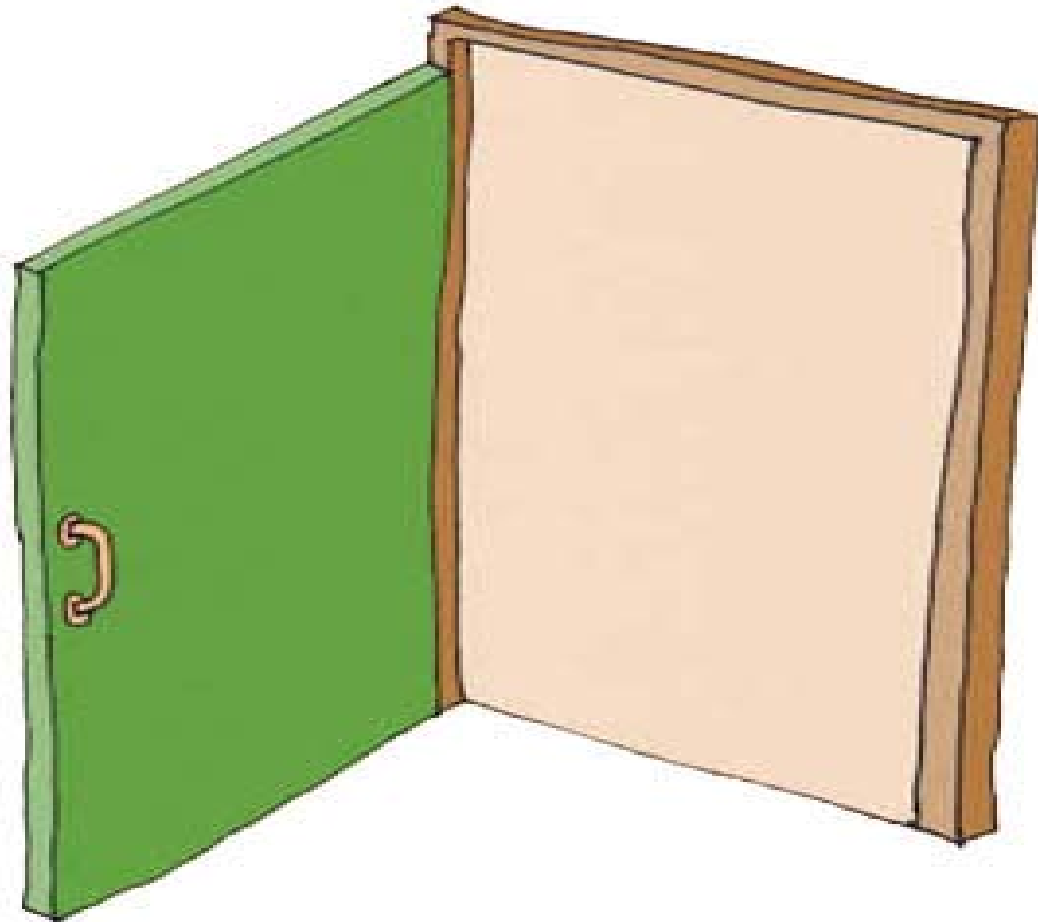
วิจัยเชิงคุณภาพไม่ยากอย่างที่คิด

ดร.ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
kbuaraphan@yahoo.com

ประตูแห่งการเรียนรู้

ท่านรู้สึกอย่างไรต่องานวิจัยเชิงคุณภาพ

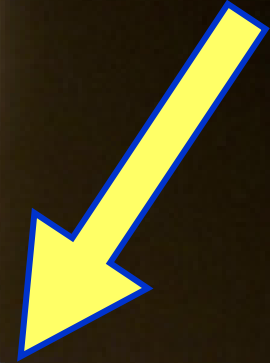
							

กระบวนทัศน์ (Paradigm)

**“ความเชื่อร่วมกันของ
นักวิทยาศาสตร์ หรือข้อตกลงร่วม
ว่า จะทำความเข้าใจปัญหาหนึ่ง ๆ
ได้อย่างไร” (Thomas Kuhn, 1962)**

Paradigm = Lens

เชิงปริมาณ v.s. เชิงคุณภาพ

วิจัยเชิงปริมาณ

- เน้นความสัมพันธ์เชิง**เหตุผล**
ถ้า **X** แล้ว **Y**
- ใช้ข้อมูลเชิง**ปริมาณ**เป็นหลัก
- วิจัยแบบ**นิรนัย** (Deduction)
- มุ่ง**ทำนาย** [สามัญการ (Generation)
จากกลุ่มตัวอย่างไปยังประชากร]
- มุ่ง**พิสูจน์ทฤษฎี** (Grand theory)

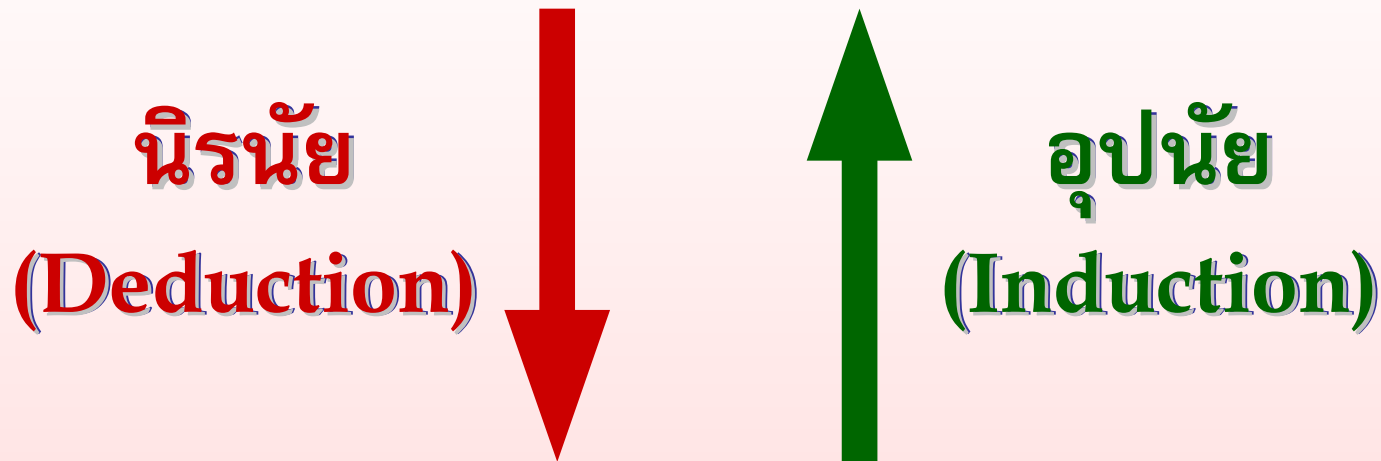
วิจัยเชิงคุณภาพ

- เน้นความหมาย (ตีความ)
- ใช้ข้อมูลคุณภาพเป็นหลัก
- วิจัยแบบอุปนัย (Induction)
- มุ่งอธิบายด้วยความเข้าใจที่เป็นองค์รวมอย่างลึกซึ้ง (ไม่มุ่งทำนาย)
- มุ่งสร้างทฤษฎี (Grounded theory)

สมมติฐาน/ ข้อสรุปเชิงทฤษฎี/ กฎทั่วไป

ข้อมูล/หลักฐานเชิงประจักษ์ที่เฉพาะเจาะจง

กว้าง / ทวีป

นิรนัย
(Deduction)

อุปนัย
(Induction)

แคบ / เฉพาะเจาะจง

ปรากฏการณ์บนโลก

มองด้วยเลนส์เชิงปริมาณ

มองด้วยเลนส์เชิงคุณภาพ

วิจัย

เชิงปริมาณ หรือ เชิงคุณภาพ

ตัวอย่าง

อาหารใดต่อไปนี้ เป็นอาหารประเภทแป้ง

✗ ก. ไก่ทอด

เพราะจะต้องชุบแป้งทอด

○ ข. ข้าว

เชิงปริมาณ : ตอบ ก. และ ค. ผิด ไม่ได้คะแนน

เชิงคุณภาพ : รู้จักแนวคิดเกี่ยวกับแป้ง แต่...

✗ ค. ผัดผัก

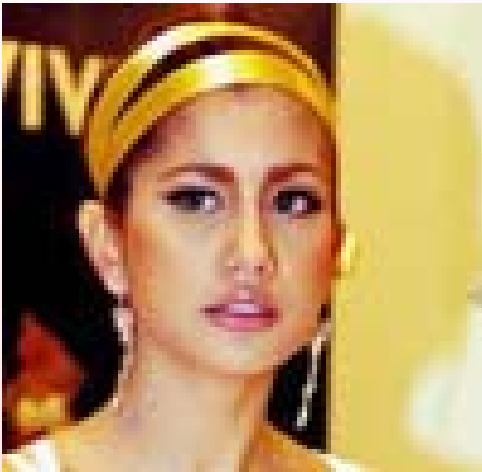
เพราะเวลาแม่ทำผัดผักจะใส่แป้งมันด้วย

ตัวอย่าง

ข้อใดไม่เข้าพวก

ก.

ข.

ค.

ปู (ไปรยา)

หอย (เสนาหอย)

สิงโต (The Star)

ตัวอย่าง

ข้อใดไม่เข้าพวก

ก.

ข.

ค.

เพราะคนอื่น ๆ ไว้ผมเกรียน

จงบรรยายความคิด/ความรู้สึกของท่านที่มีต่อภาพ

มนุษย์ดำรงชีวิตด้วย

ความหมาย

มีความสำคัญต่อมนุษย์

The **physical world** is a world of **quantification** and of mass action. By contrast, the **world of life** can be designated as a **world of qualities...**

One can **translate** these qualitative aspects into quantitative ones, but one **loses thereby the real significance** of the respective biological phenomena.

(E. Mayr, *The Growth of Biological Thought*)

ปัญหาของวิจัยเชิงปริมาณ

- ละเลยอัตวิสัยของมนุษย์
- ละเลยความสำคัญของความหมาย
ที่มีต่อพฤติกรรมของมนุษย์
- ให้ความสำคัญกับตัวแปรมากกว่าคน

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ (Paradigm shift)

วิจัย

เชิงปริมาณ

วิจัย

เชิงคุณภาพ

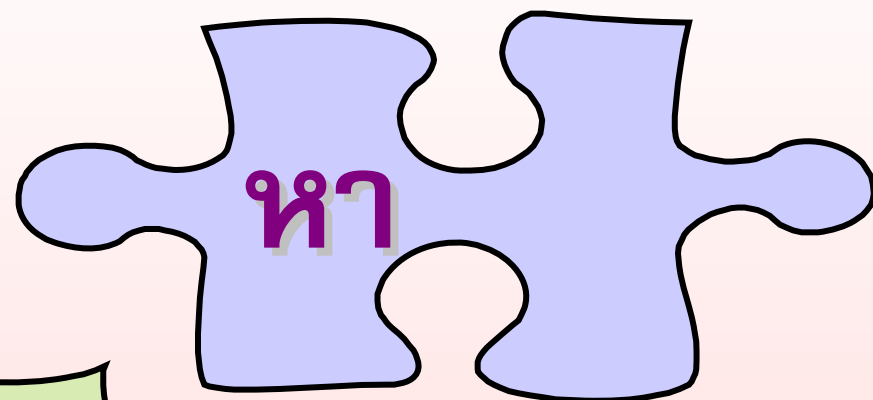
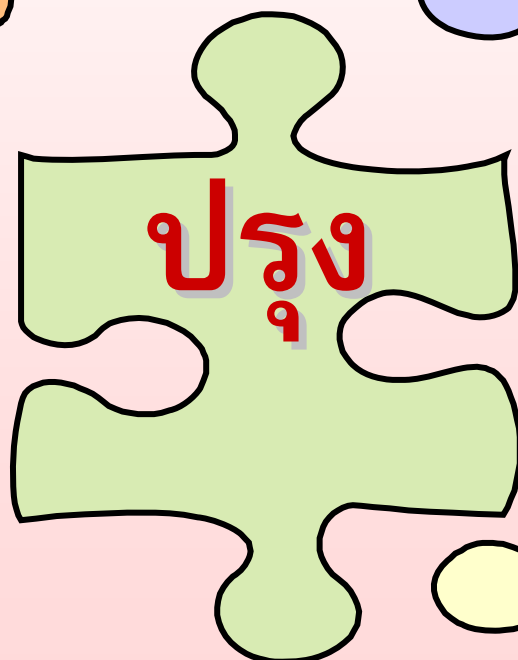
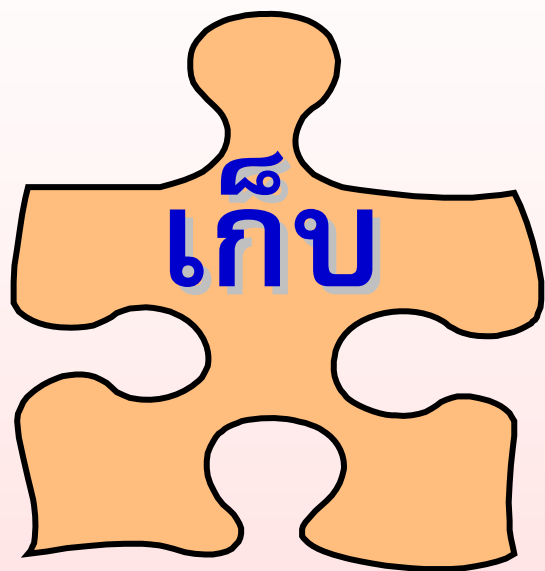

Paradigm shift

เมื่อเปลี่ยนเลนส์ โลกก็เปลี่ยนตาม

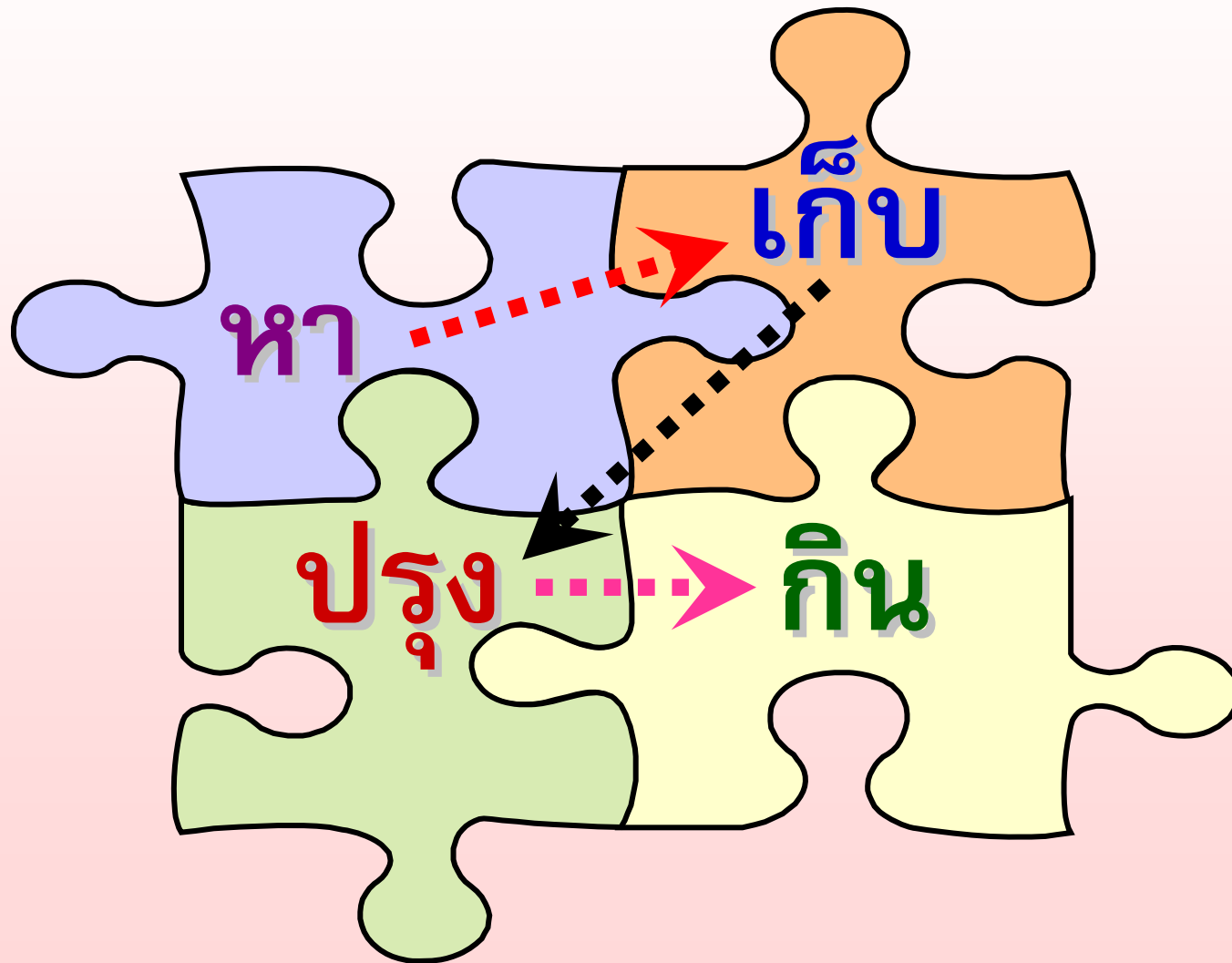

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ

ห้า-เก็บ

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

- การสังเกต (Observation)
- การสัมภาษณ์ (Interview)
- การเก็บรวบรวมเอกสาร (Collecting Documents)

การเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการวิจัย

● การสังเกต

- การสอน
- สภาพทั่วไปโดยรวมของโรงเรียน

● การสัมภาษณ์

- นักเรียน/ ครู/ ผู้บริหาร/ กรรมการสถานศึกษา/ ผู้ปกครอง

● เอกสาร

- ข้อมูลโรงเรียน/ ผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน/ แผนการจัดการเรียนรู้

ปรอง

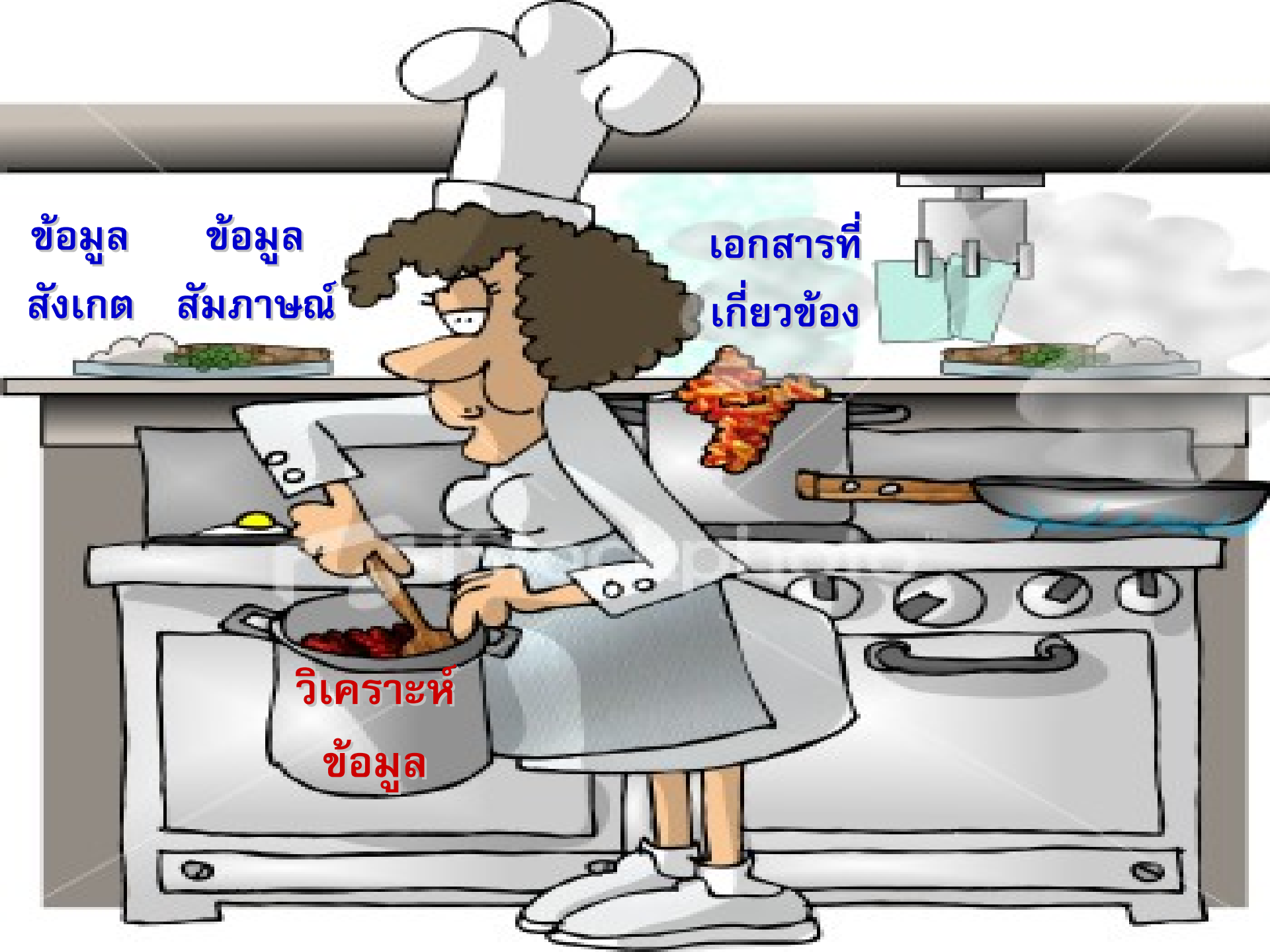
การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูล ข้อมูล
สังเกต สัมภาษณ์

เอกสารที่
เกี่ยวข้อง

วิเคราะห์

ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เก็บไป-วิเคราะห์ไป ๆ ๆ ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เก็บรวบรวมข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เตรียม-แตก-ให้รหัส-
จัดหมวด-หาประเด็น

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. เตรียมข้อมูล (Preparing)
2. แยกข้อมูลเป็นส่วนย่อย ๆ (Segmenting)
3. ให้รหัสข้อมูล (Coding)
4. จัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorizing)
5. หาประเด็นหลัก (Themetizing)

การเตรียมข้อมูล

- **ถอดเทปคำต่อคำ (Transcribe verbatim)**

เช่น คำพูด สี่หน้า ท่าทาง การหัวเราะ การทำเสียงในลำคอ
เจียบสั้น (...) เจียบยาว (....)

- **พิมพ์และบันทึกเป็นไฟล์คอมพิวเตอร์**

การแตกข้อมูล

- แบ่งข้อมูลเป็นส่วนย่อย ๆ เช่น
  - แนวคิด (ถูกต้อง ถูกต้องบางส่วน คลาดเคลื่อน)
  - ความคิดขั้นสูง (วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า)
  - ความร่วมมือในกิจกรรม (ไม่ร่วมมือ ร่วมมือบ้าง ร่วมมือดี)
  - เจตคติต่อกิจกรรม (ทางบวก กลาง ๆ ทางลบ)
  - การพัฒนาแนวคิด (จากคลาดเคลื่อนไปเป็นถูกต้อง)
  - ทักษะกระบวนการ (ทำไม่ได้ พอทำได้ ทำได้คล่อง)
  - จิตสำนึกต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
  - ฯลฯ

การให้รหัสข้อมูล (Coding)

นายละเอียด ในการสอนเรื่อง สัตว์ในท้องถิ่น
หลักสูตรต้องการให้นักเรียนเกิด
การพัฒนาอะไรบ้างครับ

ครูระเบียบ

ก็เชื่อมโยงภาษาไทยด้วย ช่วยครู
ภาษาไทย ให้เด็กได้อ่านออกเขียน
ได้ เสร็จแล้วเพื่อไม่ให้เด็กเบื่อก็

เป็นการระบายสีจินตนาการตามสิ่ง
ที่ตนเองต้องการ เรื่องของศิลปะ

ด้วย คือเราต้องการพยายามจะ

เชื่อมโยงหลาย ๆ วิชา

บู01: บูรณาการ
ภาษาไทย

บู02: บูรณาการศิลปะ

บู03: บูรณาการ
ข้ามวิชา

Task

ทำใบกิจกรรม เรื่อง การให้รหัสข้อมูล
จากการสังเกต

Task

ทำใบกิจกรรม เรื่อง การให้รหัสข้อมูล
จากการสัมภาษณ์

การให้รหัสข้อมูล

- ต้องเข้าใจสิ่งที่ต้องการศึกษา(ปัญหาวิจัย)เป็นอย่างดี
- นิยามศัพท์เฉพาะมีความสำคัญต่อการให้รหัสข้อมูล

ปัญหาวิจัย

- Q1:** รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในภาพรวมและแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นอย่างไร
- Q2:** รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นอย่างไร
- Q3:** รูปแบบการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างไร

ปัญหาวิจัย(ต่อ)

- Q4:** รูปแบบการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนางานของคุณ และรูปแบบการสร้างความร่วมมือในการพัฒนางานของคุณเพื่อให้เกิดการดำเนินการร่วมกันอย่างยั่งยืนในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นอย่างไร
- Q5:** ปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรสถานศึกษา (ระดับห้องเรียน/ โรงเรียน/ สพท./ สพฐ.)
- Q6:** ปัญหาอุปสรรคของคุณและโรงเรียนในการใช้หลักสูตรแกนกลางฯ มีอะไรบ้าง
- Q7:** ผู้เรียนมีวิธีการเรียนรู้อย่างไรที่เหมาะสมกับมาตรฐาน/ตัวชี้วัด และผลการเรียนรู้เป็นอย่างไร

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง แบบแผนการดำเนินงาน

กระบวนการจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการและวิธีการที่
ครูนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การสร้างความร่วมมือในการพัฒนางานของครู (Teacher Collaboration) หมายถึง การสร้างความเข้าใจในโครงการ สร้างความ
ตระหนักแก่ครูและผู้บริหารให้เห็นความสำคัญของการทำงานระหว่างครู
เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางฯ รวมทั้งการสร้าง
วิสัยทัศน์ร่วมกันในการพัฒนาการเรียนการสอน

นิยามศัพท์เฉพาะ(ต่อ)

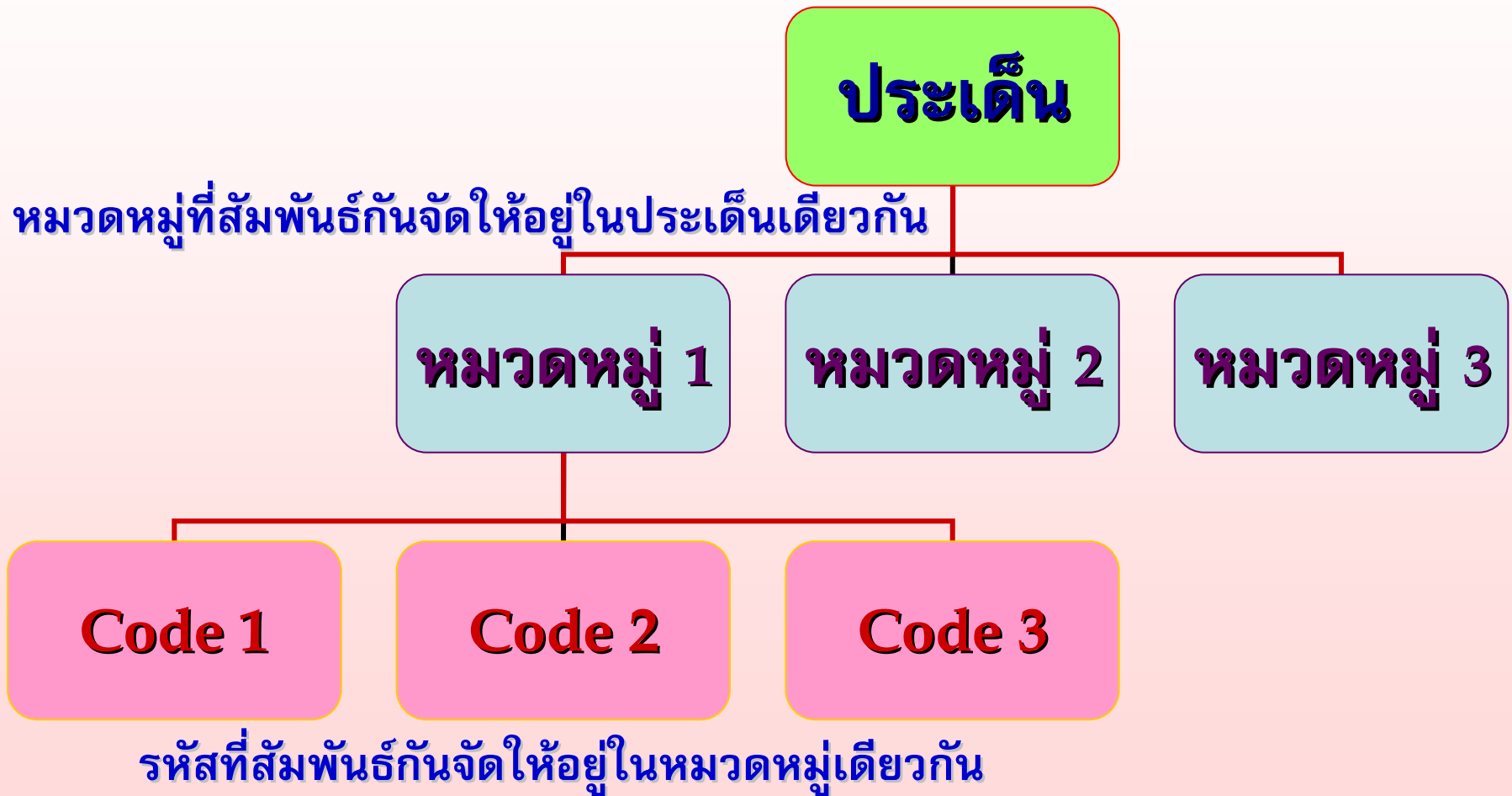
วิธีการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการที่ผู้เรียนใช้ในการแสวงหาความรู้ สร้างความเข้าใจ หรือตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเมื่อจบหน่วยการเรียนรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสมรรถนะ รวมทั้งผลงานจากการปฏิบัติของนักเรียน

การบริหารจัดการหลักสูตร หมายถึง กระบวนการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การใช้หลักสูตร การส่งเสริมสนับสนุน และการกำกับดูแลคุณภาพการใช้หลักสูตร

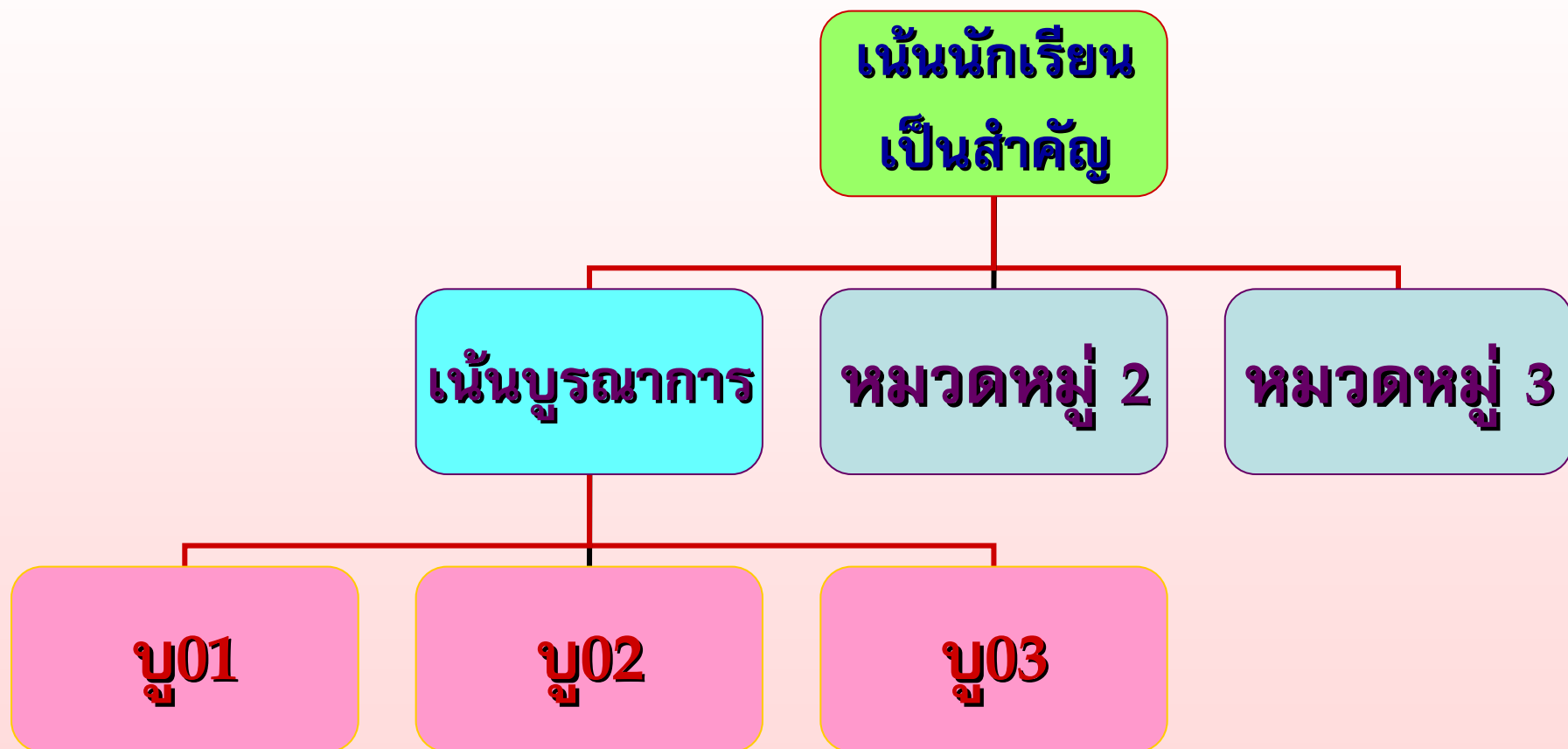

จัดหมวดหมู่-หาประเด็น

จัดหมวดหมู่-หาประเด็น

Task

จากข้อมูลที่ท่านเตรียมมา จงให้รหัส
ข้อมูล จัดหมวดหมู่ และหาประเด็น

องค์ประกอบของรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ

6. ระเบียบวิธีวิจัย

ประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก

- ระเบียบวิธีวิจัย (methodology)
- วิธีวิจัย (methods)
  - พลวิจัย และวิธีเลือก
  - การเก็บรวบรวมข้อมูล (เครื่องมือ + คุณภาพ)
  - วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

Case study ลึก แต่ไม่กว้าง

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบพหุกรณีศึกษา (Multisite case study) ที่มุ่งศึกษาในเชิงลึกด้วยการอธิบายอย่างเข้มข้น (Thick description) (Sturman, 1997) ถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนฟิสิกส์ของนักศึกษา ครูวิชาเอกฟิสิกส์ชั้นปีที่ 4 จำนวน 4 คน และความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดดังกล่าวกับการปฏิบัติการสอนในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพรู ซึ่งบริบทของการศึกษามีความซับซ้อนและมีลักษณะเฉพาะ โดยงานวิจัยแบบพหุกรณีศึกษาจะช่วยเพิ่มความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) ผลการวิจัยระหว่างบริบทอันเป็นจุดอ่อนเกี่ยวกับความตรงภายนอก (External validity) ของงานวิจัยแบบกรณีศึกษา โดยทั่วไป (Lincoln & Guba, 1985, 124) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาในเชิงลึกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ผู้วิจัยจึงมิได้มุ่งเน้นการสรุปอิง (Generalization) ไปยังประชากร การใช้หรือการถ่ายโอน ผลการวิจัยจึงขึ้นอยู่กับ การพิจารณาของผู้ใช้ ผลการวิจัยเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างบริบทของงานวิจัยนี้และบริบทของผู้ใช้ผลการวิจัย

องค์ประกอบของรายงานวิจัยเชิงคุณภาพ

7. ผลการวิจัย

- ตอบคำถามวิจัยทุกข้อ
- การตีความหมาย (interpretation) โดยมี
ประจักษ์พยานสนับสนุน เช่น ชิ้นงาน คำ
สัมภาษณ์

ตลอดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สิ่งที่อาจารย์
พีเลียง ค เน้นเป็นอย่างมากสำหรับชูใจก็คือ กำลังใจ
ในการทำงาน ซึ่งเขาถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนา
สิ่งอื่น ๆ ที่จะตามมา อาทิ การสอน

ประจักษ์พยาน

เรา(อาจารย์พีเลียง)ก็เอ็นดู อยากให้กำลังใจเขา
(ชูใจ)มากกว่า ขอให้พยายามปรับตัวให้ได้ก่อน
...อยากให้เขามีกำลังใจที่จะสู้งานก่อน...ถ้ามี
กำลังใจในการทำงาน มันก็พัฒนาได้...ถ้ากำลังใจดี
สมองก็จะ bright พอสมอง bright การถ่ายทอด
ความรู้ของเขาก็จะดีขึ้น พัฒนาขึ้น (อาจารย์
พีเลียง ค, สัมภาษณ์)

อันการงาน คือค่า ของมนุษย์

ของมีเกียรติ สูงสุด อย่าสงสัย

ถ้าสนุก ด้วยการงาน เบิกบานใจ

ไม่เท่าไร รู้ธรรม จำซึ่งจริง

ตัวการงาน คือตัวการ ประพฤติธรรม

พร้อมกันไป หลายสำ มีค่ายิ่ง

ถ้าจะเปรียบ ก็เหมือน คนฉลาดยิ่ง

นัดเดียววิ่ง เก็บบนก หลายพกเอย

เรามา...ทำงาน

เพื่อประเทศของเรา...กันเถอะ!

เส้นทางอีกยาวไกล...

หากท่านต้องการเพื่อนร่วมเดินทาง

ดร.ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

kbuaraphan@yahoo.com